

Studeni 2014

RASPRODAJA DEMOKRACIJE

KAKO CETA -INA POLITIKA ZAŠTITE ULAGAČA PRIJETI JAVNOM DOBRU U KANADI I EU-U

Sažetak

26. rujna 2014. Kanada i Europska unija (EU) objavile su sklapanje dalekosežnog sporazuma o gospodarskoj integraciji, Sveobuhvatnog gospodarskog i trgovinskog sporazuma (CETA). Sporazum uključuje mehanizam nagodbe između ulagača i države (ISDS) koji bi mogao pokrenuti lavinu korporacijskih parnica protiv Kanade, EU-a i pojedinačnih država članica EU-a te bi mogao opasno narušiti nastojanja vlada u zaštiti građana i okoliša.

Mehanizam ISDS-a daje stranim tvrtkama mogućnost izravnog utuživanja država na privatnim međunarodnim tribunalima za naknadu u vezi sa zdravstvenim, okolišnim, financijskim i drugim domaćim zaštitnim mehanizmima za koje vjeruju da

narušavaju njihova prava. U tim pravnim sporovima između ulagača i države odlučuju privatni komercijalni arbitri koju su plaćeni za svaku raspravu, s jasnom tendencijom tumačenja pravnih propisa u korist ulagača.

ISDS može spriječiti vlade da djeluju u javnom interesu, i to izravno, kad tvrtka tuži državu, i neizravno, oslabljujući zakonodavstvo iz straha od izazivanja spora. Na globalnoj razini, ulagači su osporili pravne propise koji štite javno zdravlje, kao što su pravni propisi protiv pušenja, zabrane otrovnih tvari i rudarenja, zahtjeve za procjenu utjecaja na okoliš i propise povezane sa štetnim otpadom, poreznim mjerama i fiskalnom politikom.

Glavni zaključci:

1. Kanadsko iskustvo sa Sjevernoameričkim sporazumom o slobodnoj trgovini (NAFTA) ilustrira opasnosti ulagačke arbitraže. Pod NAFTA-om

Kanada je tužena 35 puta, izgubila je ili se nagodila u šest slučajeva, a platila je odštetu stranim ulagačima u ukupnom iznosu većem od 171,5 milijuna kanadske dolara. Stalna potraživanja ulagača osporavaju širok raspon vladinih mjera koje navodno umanjuju vrijednost stranih ulaganja – od moratorija na hidrauličko frakturiranje i povezanog opoziva dozvola za bušenje do odluke kanadskih sudova da farmaceutske patente koji nisu dovoljno inovativni ili korisni proglašeni nevažećima. Strani ulagači trenutačno potražuju nekoliko milijardi dolara odštete od kanadske vlade.

2. CETA-ina zaštita ulagača nedvojbeno bi stranim ulagačima dala još veća prava od NAFTA-e,

povećavajući rizik od toga da strani ulagači iskoriste CETA-u da bi ograničili buduću vladinu politiku:

- Štiteći "legitimna očekivanja" ulagača prema takozvanoj klauzuli "pravednog i nepristranog pristupa", CETA riskira ozakonjenje vrlo rastezljive interpretacije klauzule koja bi stvorila "pravo" na stabilno regulatorno okruženje. To bi ulagačima dalo moćno oružje za borbu s regulatornim promjenama, čak i kad bi se primijenilo u svjetlu novih saznanja ili demokratskog izbora.
- CETA bi stranim ulagačima dala više prava na osporavanje financijskih propisa od NAFTA-e, gdje su većinom bila ograničena na bankovna prava (i dalje širokog dosega) na slobodan prijenos sredstava i zaštitu od izvlaštenja. CETA širi njihova prava na uključivanje vrlo rastezljivih koncepata kao što je pravedan i nepristran tretman koji prijeti osakaćivanjem regulatornih tijela zaduženih za zaštitu potrošača i stabilnosti financijskog sustava u nuždi.

3. Rizik od toga da banke, osiguravatelji i holdinške tvrtke tuže Kanadu značajno će porasti uz CETA-u. Ti su rizici vidljivi jer se spekulativni ulagači, uz podršku odvjetnika specijaliziranih za ulaganje, pojačano koriste ulagačkom arbitražom kako bi prigrabili profit tužeći vlade koje prolaze kroz financijsku krizu. Ulagački kapital EU-a u Kanadi značajan je u financijskom sektoru koji bi uz CETA-u stekao dalekosežna prava parničenja.

4. CETA bi povećala rizik od toga da kanadski ulagači ospore prava EU-a i njegovih država članica u sektoru rudarstva i crpljenja plina. Kanadski ulagački kapital u EU-u značajan je u tim sektorima, a kanadske rudarske tvrtke već su uključene u niz kontroverznih projekata povezanih s prirodnim resursima u EU-u. Stručnjaci za rudarstvo slave CETA-u kao sporazum "prekretnicu" koji bi mogao imati "velik značaj za rudare". Naftne, rudarske i plinske tvrtke širom svijeta sve se više okreću ulagačkoj arbitraži.

5. Kanadske podružnice multinacionalnih tvrtki sa sjedištem u SAD-u također će moći iskoristiti CETA-u kako bi tužile europske vlade, čak i ako EU s vremenom izuzme ili ograniči nagodbu između ulagača i države u Partnerstvu za transatlantsku trgovinu i ulaganja (TTIP), za koje su u tijeku pregovori sa SAD-om. To je osobito zabrinjavajuće za Europljane budući da tvrtke iz SAD-a dominiraju kanadskim gospodarstvom. Podružnice stranih tvrtki sa sjedištem u EU-u mogle bi imati jednaku moć osporavanja mjera u Kanadi.

6. Tvrtke iz EU-a, Kanade i SAD-a već su među najučestalijim korisnicama ulagačke arbitraže, stoga je potpuno razumno očekivati da će iskoristiti CETA-u za zauzdavanje vladinih mjera u Kanadi i Europi. Pedeset i tri posto (ili 299) svih poznatih sporova između ulagača i

države u svijetu pokrenuli su ulagači iz EU-a. Ulagači iz SAD-a pokrenuli su 22 posto (ili 127) svih poznatih sporova između ulagača i države. Kanadski ulagači peti su najčešći korisnici ulagačke arbitraže.

7. Protivljenje odredbama o nagodbi između ulagača i države u CETA-i raste s obje strane Atlantika među organizacijama civilnog društva, sindikatima, pa čak i među državama članicama EU-a. Kao odgovor na to, Europska komisija i kanadska vlada pokrenule su obmanjujuću propagandu upravljenu na ublažavanje rizika od ulagačke arbitraže i preusmjeravanje pozornosti s bitnih problema sustava na kozmetičke reforme.

8. "Reforme" koje su Europska komisija i kanadska vlada obećale kako bi raspršile zabrinutost u vezi s ISDS-om neće spriječiti zloupotrebu iz redova ulagača i arbitara. Naprotiv, CETA će značajno proširiti opseg ulagačke arbitraže, izlažući EU, njegove države članice i Kanadu nepredvidivim i besprimjnim rizicima odgovornosti.

Nema potrebe za stvaranje posebnog pravnog režima za zaštitu stranih ulagača, posebno u stabilnim nadležnostima kao što su EU i Kanada. Današnje multinacionalne tvrtke među najuspješnijima su i najrafiniranijima na svijetu, sposobne su za procjenu rizika i očekivanog povrata ulaganja uz taj rizik. Ako je rizik prevelik, mogućnosti kao što su redoviti sudovi, privatno osiguranje i sheme javnih jamstava za ulaganje već su im dostupne.

Rasprodaja demokracije poziva zakonodavce u Kanadi i EU-u da odbiju odredbe o zaštiti ulaganja u CETA-i i budućim ugovorima, uključujući kontroverzno Partnerstvo za transatlantsku trgovinu i ulaganja (TTIP) EU-a i SAD-a i Transpacifičko partnerstvo (TPP).

U izdanju Association Internationale de Techniciens, Experts et Chercheurs (Aitec), Austrijske savezne komore rada (AK Beč), Kanadskog centra za alternativnu politiku (CCPA), Opservatorija korporativne Europe (CEO), Vijeća Kanadana, Kanadskog sindikata javnih djelatnika (CUPE), Europskog saveza sindikata javnih službi (EPSU), Njemačkog foruma nevladinih organizacija za okoliš i razvoj, Prijatelja Zemlje Europa (FoEE), PowerShifta, Kvekerskog vijeća za europske poslove, Kvibečke mreže za kontinentalnu integraciju (RQIC), Mreže za pravednu trgovinu (TJN), Transnacionalnog instituta (TNI), Transporta i okoliša (T&E)

Amsterdam/Berlin/Bruxelles/Montreal/Pariz/Ottawa/Beč, studeni 2014.